

بررسی منزلت شغلی و اجتماعی پلیس ایران و عوامل موثر بر آن

تاریخ دریافت: ۸۸/۱/۱۷

تاریخ پذیرش: ۸۸/۳/۱۹

حسن کلاکی^۱ و رضا دوستدار^۲

چکیده

مقاله حاضر پژوهشی است در ارتباط با شناسایی وضعیت منزلت شغلی و اجتماعی پلیس ایران و عوامل اثرگذار بر آن. شناسایی میزان دقیق منزلت اجتماعی پلیس و عوامل موثر بر آن نیازمند چندین پژوهشی است که تاکنون در این رابطه کار شده باشد. لذا روش‌شناسی تحقیق با استفاده از تحلیل داده‌های ثانویه به آزمون موضوع مذکور پرداخته است. یافته‌های تحقیق نشان داده که منزلت شغلی و اجتماعی پلیس ایران در سطح متوسط و اندکی رو به بالا می‌باشد. این میزان از منزلت پلیس تا حدی تحت تأثیر جنسیت و تحصیلات پاسخگویان قرار داشته است. به عبارت دیگر، زنان بیش از مردان و تحصیل‌کردگان دانشگاهی بیش از دیگران منزلت شغلی و اجتماعی پلیس را در سطح فزون‌تری ارزیابی نمودند. اما بیشترین عامل اثرگذار بر منزلت پلیس ایران، ویژگی‌های موثر پلیسی است. یعنی توانمندی و اقتدار پلیس در حین انجام وظایف و در شیوه عملکرد آنان که موجب افزایش منزلت نیروی انتظامی در ایران خواهد بود. بنابراین، پیشنهاد گردیده که پلیس برای افزایش شأن و منزلت خود در میان مردم، باید اقتدار و توانمندی خود را در حین انجام وظایف و عملکرد خود بیفزاید.

واژگان کلیدی

منزلت شغلی پلیس / Police professional prestige / منزلت اجتماعی پلیس / Police social prestige / توانمندی پلیس / Police potentials / عملکرد پلیس / Police performance / اقتدار پلیس / Police authority.

□ **استناد:** کلاکی، حسن؛ دوستدار، رضا (تابستان ۱۳۸۸). «بررسی منزلت شغلی و اجتماعی پلیس ایران و عوامل موثر بر آن»، فصلنامه مطالعات مدیریت انتظامی. سال چهارم، شماره دوم: ۲۲۹-۲۵۱.

۱. کارشناس ارشد مطالعات فرهنگی (نویسنده مسئول)

۲. عضو هیأت علمی سازمان تحقیقات و مطالعات ناجا

مقدمه

شاید مردم در ذهن خود، تصورات قالبی بسیاری از پلیس داشته باشند؛ اما این تصورات قالبی پس از هر برخورد با یک مامور پلیس، ممکن است از میان رفته و یا تقویت شود. هر برخوردی با پلیس ممکن است تأثیر مثبت یا منفی بر روابط میان پلیس و جامعه داشته باشد.

منزلت و اعتبار پلیس در ذهن مردم ناشی از اعمال و ظاهر پلیس نیز می‌باشد. آنگونه که شیپهان تأکید می‌کند: تصویری که یک مامور پلیس از خود نشان می‌دهد، بخش مهمی از قدرت و اقتدار آن افسر است (شیپهان، ۱۹۹۴، ص ۱۹).^۱ پیلانت نیز اشاره می‌کند: وضعیت ظاهری می‌تواند در امور اجرای قانون همه چیز باشد. افسری که ظاهرش مثل یک رختخواب مرتب نشده است، هرگز تصویری از اطمینان و اقتدار را در ذهن کسی که اخیراً به خانه‌اش دستبرد زده شده یا وسیله نقلیه او را برده‌اند، به وجود نمی‌آورد (پیلانت، ۱۹۹۲، ص ۳۷). بنابراین، ویژگی‌های ظاهری پلیس یکی از عوامل اساسی اثرگذار بر منزلت پلیس است.

پلیس نقش اساسی در اجتماع دارد. قدرت و اقتدار پلیس از جمله نمادهای شأن و منزلت پلیس است زیرا از این نهاد انتظار می‌رود که با خشن‌ترین مسائل جامعه نظیر: قاچاق، قتل، سرقت مسلحانه و ... دست و پنجه نرم کند. اگر در مقابله با ناهنجاری‌های اجتماعی، به طور موفقیت آمیز عمل کند؛ آنگاه این قدرت و اقتدار پلیس، تبدیل به مأمنی برای شهروندان در جهت حفظ نظم و امنیت جامعه می‌شود و برآیند این پدیده، نگرش مثبت به پلیس و افزایش شأن و حیثیت اجتماعی پلیس خواهد بود. لذا به گفته گرین و ماستروفسکی؛ مسئولیت کاربرد زور و خشونت به پلیس داده شده تا بتواند صلح و آرامش را در جامعه به ارمغان آورد. زیرا دست یابی به صلح و آرامش بدون کاربرد زور و خشونت همیشه ممکن نیست (گرین و ماستروفسکی، ۱۹۸۸، ص ۱۹۲).^۲

کار پلیس، چیزی بیش از دستگیری مجرمان و کاری پیچیده و خسته کننده است که مستلزم داشتن طیف گسترده‌ای از توانایی‌ها و مهارت‌های سطح بالا می‌باشد (پیس، ۱۹۹۱، ص ۲۰-۲۱)^۳ به گفته کلاکرز؛ دخالت پلیس در بیش از ۹۰ درصد مشکلاتی که به آنها رسیدگی می‌کند، در پاسخ به درخواست شهروندان است (کلاکرز، ۱۹۹۱، ص ۱۰۳).^۴ بیشتر فعالیت‌های پلیس، هیچ ربطی به اجرای قوانین کیفری ندارد؛ بلکه نوعی خدمت به

1. Sheehan, 1994, p.19

2. Greene & Mastrofski, 1988, p.192

3. Pace, 1991, pp. 20-21

4. Klockars, 1991, p. 103

جامعه است. این خدمت شامل: حفظ صلح و آرامش، جلوگیری از خودکشی، جست‌وجو برای یافتن کودکان گمشده و یا فراری، حل و فصل منازعات و پیشگیری از وقوع جرم می‌باشد. بنابراین، جامعه و پلیس متکی به یکدیگرند و در این میان، منزلت و اعتبار اجتماعی پلیس، نقش به‌سزایی را ایفا می‌نماید؛ زیرا اگر اعتبار و حیثیت دستگاه کارگزار امنیت در نزد افکار عمومی مخدوش و متزلزل گردد و اگر اعتماد مردم نسبت به صحت عمل و حسن نیت نیروی انتظامی از میان برود؛ نتیجه‌ای جز تضعیف ناجا و باز شدن دست تبهکاران برای اقدامات خلافکارانه و مجرمانه نخواهد داشت.

منزلت اجتماعی متغیری اثرگذار در نحوه انجام مأموریت‌ها و وظایف نیروی پلیس می‌باشد؛ چرا که این نیرو مستقیماً با مردم در تماس بوده و فقط در صورتی می‌تواند از منزلت اجتماعی مناسبی برخوردار باشد که در انجام مأموریت‌های خود موفقیت مطلوبی را کسب کند (علی‌زاده، رضایی و غیاثوند، ۱۳۸۴، ص ۲۰). لذا بررسی میزان منزلت اجتماعی نیروی پلیس از نظر مردم و کارکنان و همچنین تعیین عوامل اثرگذار بر آن از ضروریات تحقیق حاضر است؛ زیرا در صورتی که میزان منزلت اجتماعی نیروی پلیس و عوامل موثر بر آن مشخص نباشد، نمی‌توان برنامه‌ریزی مناسبی جهت افزایش منزلت پلیس و به تبع آن تقویت این نهاد به منظور انجام صحیح مأموریت‌ها و وظایف محوله ارائه داد. از این رو، سوال اصلی تحقیق را می‌توان اینگونه مطرح کرد که میزان منزلت شغلی و منزلت اجتماعی پلیس در جامعه ایران در چه سطحی می‌باشد؟ و چه عواملی بر میزان منزلت اجتماعی پلیس اثرگذار است؟

مبانی نظری: نظریه پردازانی همچون دورکیم (۱۹۵۲)، پارسونز (۱۹۵۲)، و گیدنز (۱۹۸۹)، در پی تدقیق ماهیت منزلت اجتماعی^۱ و شناسایی و معرفی عوامل مؤثر بر آن برآمده‌اند. این اندیشمندان جامعه‌شناس، اغلب منزلت اجتماعی را مترادف «پایگاه‌های اجتماعی» تلقی می‌کنند که فرد در گروه یا استناد پاراگراف مرتبه و موقعیت اجتماعی یک گروه، کسب می‌کند و بر اساس آن از برخی مزایا و ویژگی‌ها، برخوردار می‌گردد. لیکن مولفان و محققان متأخر، منزلت اجتماعی را نوعی شأن، اعتبار، عزت و احترامی می‌دانند که جامعه برای افراد یک گروه، نهاد و یا برای شغل قائل هستند.

واژه منزلت در فرهنگ فارسی عمید، به معنی جاه و مقام، قدر و مرتبه، و رتبه آمده است (عمید، ۱۳۸۲، ص ۱۸۵۶). آلن بیرو در تعریف و توصیف منزلت اجتماعی می‌نویسد. از نظر لغوی این لغت به توهماتی اطلاق می‌شود منبعث از جادو و یا پدیده‌هایی که عجیب به نظر

1. social prestige

می‌رسند، اعتبار اجتماعی (منزلت)، نفوذ و اعتباری است که دیگران به شخصی به جهت خصایص گوناگون و کم و بیش واقعی که به او منتسب می‌دارند، می‌بخشند (بیرو، ۱۳۷۴، ص ۸). از دیدگاه جامعه‌شناسی این اصطلاح به عنوان رتبه، پایگاه، و موقعیت اجتماعی اشخاص، گروه‌ها و سازمان‌ها در مقایسه با یکدیگر به کار می‌رود. (ملک، ۱۳۷۴، ص ۸). ملوین تامین، منزلت را ارزشی می‌داند که یک جمع (جامعه، گروه یا سازمان) برای یک نقش اجتماعی قائل است و یا مقام فرد یا گروه با توجه به توزیع شأن (حیثیت) در یک نظام اجتماعی را منزلت می‌نامد (نائینی، ۱۳۷۴، ص ۲۰). منزلت اجتماعی نوعی ارزیابی است که بر پایه معیارهای ارزش اجتماعی معتبر در جامعه از پایگاه اجتماعی یک شخص در ذهن دیگران به عمل می‌آید و نشان می‌دهد که پایگاه شخص نسبت به اشخاص دیگر در فضای اجتماعی کجاست (رفیع پور، ۱۳۷۸، ص ۴۱۲).

بسیاری از صاحب‌نظران معتقدند که ماهیت قشربندی اجتماعی نه صرفاً عامل ذهنی یعنی تصور از طبقه خود و نه عامل عینی همچون درآمد و شغل و مانند آن، بلکه مبتنی بر توافق متقابل اقشار اجتماعی و منزلت اجتماعی گروه‌ها می‌باشد. وارنر از اولین جامعه‌شناسانی است که به رده‌بندی منزلت توسط مردم اعتقاد دارد و معتقد بود موقعیت طبقاتی برای یک فرد مساوی است با قضاوت دیگران درباره او (علی‌زاده، رضائی و غیاثوند، ۱۳۸۶، ص ۹۱).

جامعه‌شناسان، پایگاه اجتماعی را معادل «Social Status» به کار می‌برند و معتقدند که شاخص‌های آن شامل شغل، تحصیلات و میزان درآمد می‌باشد (بیرو، ۱۳۷۴، ص ۸). در واقع، منزلت اجتماعی معادل «Social Prestige» متفاوت از پایگاه اجتماعی افراد می‌باشد. این مفهوم در دو معنی به کار می‌رود: ۱- شهرت، اعتبار، وجهه، آبرو، حیثیت، پرستیژ، حیثیتی، اعتباری ۲- پرپرستیژ، با پرستیژ، برای کسب اعتبار. که برخی از اندیشمندان معادل این اصطلاح را آبروی اجتماعی، شأن اجتماعی، حیثیت اجتماعی و اعتبار اجتماعی دانسته‌اند.

منزلت اجتماعی بیشتر به جنبه ذهنی شأن و منزلت افراد از دیدگاه جامعه برمی‌گردد. اینکه شأن و منزلت فرد در مقایسه با افراد دیگر تا چه اندازه می‌باشد، بیشتر تحت تأثیر نگاه مردم، جامعه، قبیله، گروه و غیره نسبت به فرد است. اگر چه میزان درآمد افراد، تحصیلات، مسکن و دیگر عوامل در منزلت اجتماعی افراد اثرگذار است؛ اما میزان پذیرش همین شغل و درآمد و تحصیلات افراد از نگاه مردم در طبقه بندی و سلسله مراتب اجتماعی، نقش به‌سزایی در تعیین حیثیت اجتماعی کنشگران اجتماعی دارد.

بسیاری از جامعه‌شناسان، شغل را عامل اصلی منزلت فردی می‌دانند. به عنوان مثال،

تحقیق مشهوری که در سال ۱۹۶۴ توسط نورث و هات در آمریکا انجام شده، نقطه عطفی در این باره بود. در این تحقیق از پاسخگویان خواسته شده، مشاغل مختلف (۸۸ شغل مختلف) را از لحاظ منزلت اجتماعی رتبه‌بندی کنند که در نهایت براساس قضاوت پاسخگویان نوعی منزلت‌سنج یا مقیاس منزلت به دست آمد. از این مقیاس تاکنون برای سنجش منزلت میان افراد و گروه‌های مختلف اجتماعی و در جوامع مختلف استفاده شده و هر روز بر غنای آن افزوده شده است (ملک، ۱۳۷۴، ص ۹-۱۰). در مقابل، جامعه‌شناسانی همچون مندراس و گورویچ، اعتبار منزلت‌سنج نورث و هات را مورد تردید قرار داده و نوشته‌اند «مشکل اول این است که آیا اجماع نظر اشخاص آنقدر هست که ارقام این مقیاس را معنادار کند یا آنکه ارقام مذکور را صرفاً باید ناشی از میانگین‌های آماری دانست، زیرا مناطق آمریکا از این لحاظ با هم متفاوت هستند (مثلاً در نواحی جنوبی، مشاغل علمی نمره کمتری گرفته‌اند تا در نواحی شمالی). اما مشکل دومی هم وجود دارد و آن این است که آیا این مقیاس را باید یگانه مقیاس دانست. مثلاً می‌توان برای دهقانان از یک سو و پزشکان از سوی دیگر حیثیتی (منزلت) قائل بود، بی‌آنکه الزاماً هر دو دسته روی یک مقیاس یعنی یکی بالاتر از دیگری قرار گرفته باشند. لذا ممکن است پزشک به دلیل علم خویش، وزیر به دلیل قدرت خویش و دهقان به خاطر زحمات خویش مورد احترام باشند (ملک، ۱۳۷۴، ص ۹-۱۰). پلیس نیز به دلیل قدرت و اقتداری که در تامین امنیت دارد، می‌تواند در تعیین شأن و منزلت اجتماعی در جامعه متفاوت از گروه‌های اجتماعی باشد. در این میان، پلیس به دلیل تعامل با حاکمیت از یک طرف و تعامل با شهروندان و مردم از سوی دیگر، و به دلیل انتظاراتی که این دو گروه عمده جامعه از پلیس دارند، می‌توانند منزلت و شأن متفاوتی برای پلیس قائل شوند.

مینینگ و همکاران وی نشان داده‌اند که منزلت اجتماعی پلیس و نظامیان جامعه متاثر از سه دسته عوامل هستند. آنان این سه را چنین برشمرده‌اند: ۱- عوامل اجتماعی یا برون‌سازمانی، ۲- عوامل فردی و ۳- عوامل درون‌سازمانی (حسینیان و فهیمی، ۱۳۸۸، ص ۱۵). از این منظر می‌توان چنین استنباط نمود که نیروی انتظامی به عنوان نیروی نظامی و اجتماعی در جامعه ایران از سه عامل مذکور تأثیرپذیر است:

الف- عوامل برون‌سازمانی: عوامل خارج از تشکیلات ناجا که بر عزت و منزلت ناجا موثر است و اهم آنها عبارت است از: وجود قوانین مصوب، تعامل با سازمان‌ها و نهادهای اجتماعی، حمایت دستگاه قضایی، حمایت قوه مجریه، حمایت قوه مقننه، برخورد با مجرمین و متخلفین و برهم زندگان نظم عمومی، ایجاد ارتباط منطقی مردم با ناجا و انجام مأموریت‌های مختلف برون‌سازمانی.

ب- عوامل درون‌سازمانی: عواملی هستند که به واسطه قانون و مقررات و آئین‌نامه‌ها

و دستورالعمل‌های داخل سازمانی می‌بایستی مراعات گردند و اهم آنان عبارتند از: حقوق و دستمزد مناسب، تجهیزات و امکانات کافی، روحیه و رفاه کارکنان، امنیت شغلی، انتصاب عادلانه، اقتدار قانونی، محکم و منطقی بودن آئین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌ها، برقراری نظم و انضباط سازمانی، دانش و آگاهی انتظامی، اعمال تشویق و تنبیه به موقع و غیره.

ج- عوامل فردی: عواملی که بیشتر به شخصیت و خصوصیات فردی کارکنان مرتبط می‌باشند و اهم آنها عبارت‌اند از: سلامت جسمانی، سلامت روحی، انضباط ظاهری و معنوی، علاقه‌مندی به کار و فعالیت، ایثار و از خودگذشتگی، خوش خلقی، داشتن پرستیژ و جذابیت، دقت و صحت در عمل، اجرای به موقع دستورات، استفاده از دانش شغلی، داشتن دانش و آگاهی، رعایت تقوی و پرهیزگاری و مشورت در امور (حسنی و رایگان، ۱۳۸۲، ص ۳۶-۳۷).

به زعم این محققان، زمانی که افراد جامعه:

- ارزش و اهمیت بالایی برای کار پلیس و نظامیان قائل باشند؛
- نگرش مطلوب و مثبتی نسبت به آنها داشته باشند؛
- آنان را کارآمد و توانا ارزیابی نمایند، منزلت اجتماعی فزون تری برای آنها قائل خواهند شد.

همچنین از نظر مینینگ و همکارانش، هر چقدر افراد پلیس، جذاب‌تر، داناتر، ورزیده‌تر، مجهزتر، خوش‌خلق‌تر و مرفه‌تر باشند، جامعه منزلت بیشتری برای آنان قائل خواهد شد. سرانجام آنکه مینینگ و همکاران وی معتقدند: نهاد پلیس نقش پراهمیتی در منزلت اجتماعی افراد خویش دارد. این محققان از بین عوامل سازمانی، نقش عواملی نظیر فرماندهی، تجهیزات، کیفیت سرویس‌دهی به مردم، شیوه تعامل با مردم، سرعت عمل و عملکرد را پراهمیت‌تر از سایر عوامل می‌دانند. عوامل سازمانی با استفاده از تکنیک تشویق و تنبیه، نظم و انضباط را در رفتار کارکنان ایجاد می‌نماید که به تبع آن، سبب تقویت منزلت پلیس در اذهان جمعی خواهد بود (حسینیان و فهیمی، ۱۳۸۸، ص ۱۵).

بنابراین، آنچه که عامل کاهش فاصله اجتماعی بین پلیس و مردم می‌باشد توانمندی و اقتدار پلیسی است که مواردی در متن فوق بدان اشاره شده است. این توانمندی به طور کلی شامل دو بعد برون سازمانی و درون سازمانی است. در بعد برون سازمانی، حفظ نظم و امنیت در جامعه، رعایت حقوق شهروندی و مقابله با ناهنجاری‌های اجتماعی است که نهاد پلیسی در حین انجام وظایف و عملکرد خویش از خود نشان می‌دهد. و در بعد درون سازمانی، خدماتی است که نهاد پلیسی برای کارکنان خود ارائه می‌کند. بنابراین، اقتدار در عملکرد و خدمات رسانی مناسب به کارکنان خود، سبب تقویت شأن و منزلت نهاد پلیسی در جامعه است که در نهایت همه کارکنان پلیس از آن بهره‌مند خواهند بود. لذا، منزلت پلیس نه

فردی، بلکه اجتماعی است و تحت تاثیر عامل سازمانی (برونی و درونی) تقویت می‌شود. بنابراین، با اشاره به مطالب مذکور، دو عامل به نام‌های افزایش توانمندی و اقتدار درون سازمانی پلیس که شامل تجهیزات، مهارت‌ها، حقوق و تسهیلات سازمانی و امکانات و غیره از یک سو و از سوی دیگر ویژگی‌های فردی و ظاهری پلیس به عنوان نیروی نظامی و اجتماعی در جامعه در تولید و بازتولید منزلت اجتماعی این نیرو و نهاد اجتماعی اثرگذار است.

سوالات تحقیق:

۱. میزان منزلت شغلی پلیس در مقایسه با دیگر مشاغل به چه میزان می‌باشد؟
۲. میزان منزلت اجتماعی پلیس در سطح جامعه به چه میزان می‌باشد؟
۳. آیا میزان منزلت اجتماعی پلیس در بین زنان و مردان، تفاوت معناداری دارد؟
۴. آیا میزان منزلت اجتماعی پلیس در بین گروه‌های مختلف تحصیل کرده، تفاوت معناداری دارد؟
۵. عوامل موثر بر منزلت اجتماعی پلیس در سطح جامعه چیست؟

مواد و روش‌ها

روش تحقیق، تطبیقی و با استفاده از داده‌های ثانویه به مقایسه و تحلیل داده‌های آماری می‌پردازد.

الف) تعاریف نظری متغیرها

■ **منزلت شغلی پلیس:** میزان ارزش و احترامی که افراد جامعه برای شغل پلیس در مقایسه با مشاغل موجود در جامعه قائل هستند.

■ **منزلت اجتماعی پلیس:** میزان ارزش و احترامی که افراد جامعه برای پلیس قائل هستند و جایگاه آنها را در سلسله مراتب طبقات یا اقشار اجتماعی در جامعه متمایز تعریف می‌کنند.

ب) تعاریف عملیاتی متغیرها:

■ **منزلت شغلی پلیس:** منزلت شغلی پلیس با استفاده از مقایسه میانگین‌ها و رتبه‌ها مشخص می‌گردد و سطحی که پلیس در سلسله مراتب مشاغل در مقایسه با سایر مشاغل، به لحاظ بالا یا پایین بودن رتبه، درجه و یا اهمیت (سطوح پایین، متوسط و بالا) کسب می‌نماید.

■ **منزلت اجتماعی پلیس:** منزلت اجتماعی پلیس همان جایگاهی است که از منظر مردم

یا جامعه پلیس در میان سلسله مراتب اجتماعی (پایین، متوسط، متوسط رو به بالا، بالا و بالای بالا) اشغال نموده و معیار شأن یا حیثیت اجتماعی پلیس ایران قرار می‌گیرد.

ج) روش استفاده از داده‌های ثانویه:

برای پاسخگویی به سوال تحقیق و آزمون فرضیات، از تحقیقات و روش تحلیل داده‌های ثانویه انجام شده، استفاده گردیده است که به دو دلیل مقرون به صرفه است. با استفاده از تحقیقات دیگران که تکرار نتایج آن پژوهش‌ها بیانگر اعتبار و پایایی تحقیق نیز می‌باشد؛ با استفاده از این روش، تحقیق حاضر به تایید یا رد فرضیه‌ها استناد کرده است.

یافته‌ها

تحقیق حاضر برای پاسخ به سوالات تحقیق و آزمون فرضیات از شش تحقیق سود جسته است: اشرف و همکاران (۱۳۵۶)؛ کاظمی پور (۱۳۷۴)؛ عبدالهی‌زاده (۱۳۸۳)؛ کولیوند (۱۳۸۴)؛ علی‌زاده و رضایی (۱۳۸۴)؛ و حسین الیاسی و رادان (۱۳۸۶)، و حسینیان و فهیمی می‌باشد.

الف) منزلت شغلی پلیس: در پاسخ به این سوال تحقیق که منزلت شغلی پلیس در ایران تا چه اندازه است؟ با توجه چهار تحقیقی که در این زمینه انجام شده، بر پایه وجه مشترک نتایج یافته‌های تحقیق، میزان منزلت شغلی پلیس در ایران احصاء شده است. تحقیقات قدیمی یک و سه دهه گذشته توسط اشرف و همکاران (۱۳۵۶)، کاظمی‌پور (۱۳۷۴)، و سال‌های اخیر توسط عبداللّهی‌زاده (۱۳۸۳)، کولیوند (۱۳۸۴) و همزمان با آن توسط علی‌زاده و رضایی (۱۳۸۵)، منزلت شغلی پلیس مورد بررسی قرار گرفته است.

۱- در ایران برای اولین بار تحقیقی درباره منزلت مشاغل مربوط به ۷۵ شغل توسط اشرف و همکاران (۱۳۵۶) در شهرهای تهران و شیراز انجام شد که بالاترین امتیاز این مشاغل؛ وزیر (رتبه ۹۶/۴) و پایین‌ترین آن نوکر (رتبه ۳۴/۶) را به دست آورد. البته شغل‌های نظامی به تفکیک (سرلشگر ۹۳ امتیاز، سرهنگ ۸۵ امتیاز، سروان ارتش ۷۸/۶ امتیاز و پاسبان ۶۰/۶) امتیاز را به دست آوردند. همچنین در تحقیق دیگری که توسط کاظمی‌پور (۱۳۷۴) انجام شد؛ ۹۰ شغل مورد بررسی قرار گرفت که بالاترین نمره به دست آمده مربوط به پزشک با ۹۷/۲ امتیاز از ۱۰۰ نمره و پایین‌ترین آن مربوط به واکسی با ۳۳/۶ نمره بود. در این تحقیق شغل‌های نظامی به تفکیک (سرتیپ ۸۵/۶ امتیاز، سرهنگ ۸۲/۸ امتیاز، پاسدار ۶۰/۲ امتیاز و پاسبان ۵۳/۲) امتیاز را به دست آوردند. بنابراین، اگر میانگین امتیاز درجات نظامی فوق را به عنوان منزلت شغلی پلیس نیز به حساب آوریم، آنگاه منزلت شغلی پلیس قابل احصاء خواهد بود. بنابراین، میانگین منزلت شغلی پلیس در سال ۱۳۵۶ به میزان ۷۹/۳

امتیاز یعنی به میزان بالایی می‌باشد. در سال ۱۳۷۴ منزلت شغلی نظامی و پلیس به میزان ۷۰/۴۵ امتیاز بوده است؛ به عبارت بهتر منزلت شغلی پلیس از سال ۱۳۵۶ تا ۱۳۷۴ حدود ۱۰ درصد سیر نزولی داشته است.

۲- تحقیق عبداللهی‌زاده (۱۳۸۳) با طرح این سؤال که اکنون شغل پلیس تا چه اندازه برای شما جذابیت دارد؟ به عنوان منزلت شغلی در نظر گرفته شده بود. در جدول ۱، منزلت شغلی پلیس از خود کارکنان ناجا پرسیده شده است. اینکه از منظر آنها شغل پلیس تا چه اندازه برای آنان جذابیت دارد؛ بیانگر منزلت شغلی پلیس در سطح جامعه است. شاخص حاضر از طیف لیکرت استفاده شده است. منزلت شغلی پلیس از ۱ تا ۵ با میانگین ۲/۵۶ بیانگر آن است که منزلت شغلی پلیس در سطح متوسطی قرار دارد.

جدول ۱. اکنون شغل پلیس تا چه اندازه برای شما جذابیت دارد؟

درجه منزلت شغلی پلیس	بدون پاسخ	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	جمع
تعداد فراوانی	۵۵	۱۶۸	۳۱۴	۱۱۷۲	۱۲۷۰	۴۱۹	۳۳۹۸
درصد معتبر	۱/۶	۴/۹	۹/۲	۳۴/۵	۳۷/۴	۱۲/۳	۱۰۰

مد: ۲ میانه: ۲ میانگین: ۲/۵۶ واریانس: ۰/۹۸۶

به نقل از: عبداللهی‌زاده، ۱۳۸۳: ص ۲۲۰

توضیح: آماره‌های مد و میانه و حتی پراکندگی کم واریانس، همگی گزینه متوسط را در پاسخگویی به سوال جدول ۱ گزارش کرده‌اند. پرسش کلی از پرستیژ شغل پلیس در جامعه از دیدگاه کارکنان، می‌تواند آینه‌وار رتبه مطروحه «متوسط» را به دیدگاه خود پرسنل تسری دهد.

جدول ۲. پرستیژ (شان و احترام) شغل نیروی انتظامی را در بین مردم چگونه می‌بینید؟

درجه منزلت شغلی پلیس	بدون پاسخ	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	جمع
تعداد فراوانی	۴۳	۱۱۷	۴۳۹	۱۴۹۸	۱۰۶۹	۲۳۲	۳۳۹۸
درصد معتبر	۱/۳	۳/۴	۱۲/۹	۴۴/۱	۳۱/۵	۶/۸	۱۰۰

مد: ۳ میانه: ۳ میانگین: ۲/۷۴؛ واریانس: ۰/۸۰۰

به نقل از: عبداللهی‌زاده، ۱۳۸۳: ص ۱۵۵

بنابراین، منزلت شغلی پلیس چه از منظر کارکنان ناجا و چه از منظر شهروندان جامعه به

میزان مساوی می‌باشد. به طور کلی با توجه به نتایج جداول مذکور، می‌توان اذعان داشت که منزلت شغلی پلیس در جامعه در سطح متوسطی قرار دارد.

۳- همچنین در تحقیق کولیوند (۱۳۸۴)، درجات نظامی و بیشترین تعداد فراوانی و درصد فراوانی به عنوان منزلت شغلی پلیس در نظر گرفته شد. در جدول ۳، درجات نظامی کارکنان نیروی انتظامی را به عنوان یکی از مشخصه‌های منزلت شغلی مورد مقایسه قرار دادیم. فراوانی و درصد فراوانی تعداد افرادی که درجات ذیل را اشغال کرده‌اند به عنوان معیاری برای مقایسه ارزش درجات نظامی نیروی انتظامی ستاد کل به عنوان نمونه در نظر گرفته شد. لذا بیشترین تعداد فراوانی و درصد فراوانی (به لحاظ آماری؛ $\text{مد} = ۸۸$) را به عنوان نقطه منزلت شغلی کارکنان نیروی انتظامی در جدول ۳ مد نظر قرار داده شد.

جدول ۳. درجات کارکنان ستاد کل نیروی انتظامی.

درجات کارکنان ستاد کل ناجا	گروه‌بانی سوم	گروه‌بانی دوم	گروه‌بانی اول	استوار دوم	استوار اول	ستوان سوم	ستوان دوم	ستوان یکم	سروان	سرتیپ	سرتیپ کاپ	سرهنگ	رتبه
فراوانی	۴	۶	۶۲	۱۰	۱۲	۲۰	۸۸	۴۲	۱۲	۲۰	۸	۴۶	۲۹۴
درصد معتبر	۱/۴	۲	۸/۸	۳/۴	۴/۱	۶/۸	۳۰	۱۴/۳	۴/۱	۶/۸	۲/۷	۱۵/۶	۱۰۰

• به نقل از: کولیوند، ۱۳۸۴، ص ۹۵.

با توجه به جدول ۳، ۳۰٪ کارکنان ناجا دارای درجه ستوان دومی، ۱۵/۶٪ دارای درجه سرهنگی، ۱۴/۳٪ ستوان یکمی و مابقی زیر ۱۰٪ می‌باشند. البته حدود ۴٪ (۱۲ نفر) پاسخ ندادند. بنابراین می‌توان گفت که بیشترین منزلت نظامی کارکنان ستاد ناجا، دارای درجه ستوان دومی بودند که نسبت به درجات دیگر در سطح متوسطی قرار دارد. اگر درجات نظامی افراد به عنوان منزلت شغلی افراد به شمار بیاوریم، آنگاه می‌توانیم بگوییم که منزلت شغلی نظامیان در سطح متوسطی قرار دارد.

۴- تحقیق دیگری (علی‌زاده و رضایی، ۱۳۸۴)، میزان منزلت شغلی پلیس را در طبقه بندی مشاغل در ایران نشان داده است. جدول ۴، علاوه بر میزان منزلت شغلی پلیس، سطح منزلت شغلی را در مقایسه با سلسله مراتب اجتماعی نشان می‌دهد.

جدول ۴. طبقه‌بندی مشاغل در ایران در سال ۱۳۸۴

سطوح منزلت	منزلت مشاغل در جامعه
سفير (۹۲/۲۵)، وزير (۹۲/۱۸)، مدير عامل شرکت بزرگ (۹۱/۳۶)، استاد دانشگاه (۹۰/۰۶)	
بالای بالا	کارخانه‌دار بزرگ (۸۹/۱۳)، پزشک (۸۹/۰۶)، نماینده مجلس (۸۸/۴۴)، قاضی (۸۷/۵۶)، استاندار (۸۵/۹۲)، خلبان (۸۴/۹۸)، مقام بلندپایه در یک وزارتخانه دولتی (۸۴/۶۳)، فوتبالیست حرفه‌ای (۸۴/۰۵)، وکیل (۸۳/۰۶)، هنر پیشه سینما (۸۲/۴۲)، مهندس (۸۱/۸۰)، جواهر فروش (۸۰/۴۱)
بالا	مدیر اداره دولتی (۷۹/۳۲)، کارمند وزارت نفت (۷۹/۱۱)، کشتی‌گیر حرفه‌ای (۷۸/۸۵)، کارخانه‌دار کوچک (۷۷/۲۵)، موسیقیدان (۷۶/۷۱)، خواننده (۷۶/۷۰)، معمار (۷۵/۰۲)، رزمی‌کار حرفه‌ای (کاراته، تکواندو، بوکس) (۷۴/۴۷)، بنگاه‌دار اتومبیل (۷۳/۷۰)، تاجر بازار (۷۴/۸۰)، روزنامه‌نگار (۷۳/۷۶)، کارمند شرکت بیمه (۷۲/۸)، کارمند بانک (۷۲/۵۷)
	ارتش (۶۷/۴۵)، دبیر دبیرستان (۶۳/۷۹)، سپاه (۶۳/۴۹)، کارمند ادارات (۶۲/۵۸)، پلیس (۶۲/۴۲)
متوسط	معلم‌دبستان (۵۸/۵۸)، صنعتگران (۵۵/۵۴)، کاسب (بقال، عطار، قصاب، سمسار) (۵۴/۷۰)، کشاورز (۵۱/۵۸)، دامدار (۵۱/۳۷)، راننده (۵۰/۱۰)، نانوا (۴۹/۶۹)، خیاط (۴۶/۸۱)، لوله‌کش (۴۵/۸۵)، سلمانی (۴۵/۸۱)، کفاش (۴۲/۹۳)، پستیچی (۴۰/۰۵)
پایین	پیشه‌وران (دلال، کله‌پز، قهوه‌چی، رفتگر، دستفروش، واکسی) (۳۸/۴۷)، تلفنچی (۳۷/۵۴)، نگهبان (۳۶/۴۴)، کارگر (۳۴/۲۳)

به نقل از: علی‌زاده و رضایی، ۱۳۸۴، ص ۱۲۴-۱۲۶.

جدول ۴ نشان می‌دهد که اگر مشاغل را بر اساس ارزش و احترامی که شهروندان برای مردم قائل هستند آنها را طبقه بندی کنیم، مثلاً امتیاز بین صفر تا ۲۰ را دارای منزلت شغلی پایین، نمرات ۲۱ تا ۴۰ را منزلت شغلی پایین، امتیاز ۴۱ تا ۶۰ را دارای منزلت شغلی متوسط، امتیاز ۶۱ تا ۸۰ را دارای منزلت شغلی بالا و امتیاز ۸۰ تا ۱۰۰ را دارای منزلت شغلی بسیار بالا در نظر بگیریم، متوجه می‌شویم که پلیس با امتیاز ۶۲/۴۲ دارای منزلت شغلی متوسط و اندکی رو به بالا می‌باشد.

بنابراین، با توجه به نتایج چهار تحقیق روند منزلت شغلی پلیس در ایران در سال ۱۳۵۶ برابر ۷۹/۳، در سال ۱۳۷۴ برابر ۷۰/۴۵ و در سال ۱۳۸۴ برابر ۶۴/۴۲ امتیاز می‌باشد. بنابراین منزلت شغلی پلیس در ایران، طی سه دهه در ایران روند نزولی را سیر کرده است. با وجود این، منزلت شغلی در ایران، همچنان در سطح متوسط و اندکی رو به بالا می‌باشد. (ب) منزلت اجتماعی پلیس: شاخص‌های منزلت شامل متغیرهایی نظیر رفتار و منش، نحوه عملکرد مأموران نیروی انتظامی، قدرت و فعالیت آنان، میزان همکاری مردم با نیروی

انتظامی و میزان احترام و اعتماد مأموران نیروی انتظامی در بین مردم می‌باشد که ترکیب نمرات مربوطه، طیف منزلت را تشکیل می‌دهد.

۱- در تحقیق الیاسی و رادان (۱۳۸۶) بالاترین فراوانی و درصد فراوانی طبقه اجتماعی پلیس به عنوان منزلت اجتماعی پلیس در نظر گرفته شد. میانگین منزلت اجتماعی پلیس، امتیاز ۴/۲۷ از طیف ۵ درجه‌ای (۱=هیچ، ۲=کم، ۳=متوسط، ۴=زیاد و ۵=خیلی زیاد) به دست آورده است. بنابراین، منزلت اجتماعی پلیس از منظر شهروندان تهرانی در سال ۱۳۸۶ در سطح بالایی ارزیابی شده است (ص ۶۵).

۲- پیمایش کولیوند (۱۳۸۴) که طبقات اجتماعی پلیس را به مثابه منزلت اجتماعی پلیس در نظر گرفته است. جامعه آماری آن حدود ۱۵۰۰ نفر، که با استفاده از فرمول کوکران، حجم نمونه ۳۰۶ نفر انتخاب شده است.

جدول ۵. توزیع فراوانی و درصد فراوانی طبقه اجتماعی کارکنان ستاد کل ناجا

درصد فراوانی معتبر	فراوانی	طبقه اجتماعی پلیس
-	-	طبقه بالا
۷۱/۱	۲۱۲	طبقه متوسط
۲۸/۹	۸۶	طبقه پایین
۱۰۰	۲۹۸	جمع

به نقل از: کولیوند، ۱۳۸۴، ص ۸۵

با توجه به جدول ۵، حدود ۷۱٪ (۲۱۲ نفر) کارکنان ستاد کل ناجا در طبقه متوسط اجتماعی و مابقی یعنی حدود ۲۹٪ افراد دیگر در طبقه پایین به سر می‌برند. قابل توجه است که هیچکدام از کارکنان ناجا در طبقه بالا نبودند. بنابراین، می‌توان اذعان داشت که منزلت اجتماعی پلیس ایران در طبقه متوسط قرار دارد. البته تعداد ۸ نفر در این قسمت پاسخ ندادند.

۳- حسینیان و فهیمی (۱۳۸۸) عوامل موثر بر منزلت اجتماعی پلیس راهور در استان اردبیل را مورد مطالعه قرار دادند. جدول ۶ نتایج یافته‌های آنان را در خصوص منزلت اجتماعی پلیس راهور نشان می‌دهد.

جدول ۶. برآورد میزان منزلت اجتماعی پلیس راهور بر اساس فراوانی و درصد فراوانی

متغیر مورد بررسی	وضعیت فراوانی	وضعیت پاسخها					خیلی زیاد	خیلی کم	حداقل رتبه	حداکثر رتبه	نما
		زیاد	متوسط	کم	خیلی کم						
میزان منزلت اجتماعی پلیس	تعداد	۴۳	۴۵	۸	۰	۱	۵	۳			
	درصد	۴۳	۴۵	۸	۰	۱	۵	۳			

به نقل از: حسینیان و فهیمی، ۱۳۸۸، ص ۲۴.

جدول ۶ نشان می‌دهد که منزلت اجتماعی پلیس راهور به میزان ۴۵٪ دارای بالاترین میزان، در سطح متوسطی می‌باشد. به عبارت دیگر، میزان منزلت اجتماعی پلیس راهور در سطح جامعه مورد مطالعه در سطح متوسطی قرار داشته اما با توجه به اینکه به میزان ۴۳٪ نیز در سطح زیاد ارزیابی شده است، بنابراین در نتیجه نهایی باید گفت که منزلت اجتماعی پلیس راهور هم اکنون بین متوسط و خیلی زیاد در نوسان است. اما یک معیار و میانگین کلی برای منزلت اجتماعی پلیس راهور می‌توان اذعان داشت که در سطح متوسط و اندکی رو به بالا قرار دارد.

۴- علی‌زاده و رضایی (۱۳۸۴) همزمان با کولیوند (۱۳۸۴) بر اساس طیف شش‌تایی لیکرت مورد سنجش قرار دادند که در جدول ۷ منزلت اجتماعی پلیس ایران را نشان می‌دهد.

جدول ۷. برآورد توزیع فراوانی و درصد معتبر منزلت اجتماعی پلیس

خیلی پایین	پایین	کمی پایین	متوسط	کمی بالا	بالا	خیلی بالا	گزارش شده
۳۴	۶۳	۱۰۵	۲۷۶	۲۲۷	۱۲۴	۶۲	۸۹۱
۳/۸	۷/۱	۱۱/۸	۳۱/۰	۲۵/۵	۱۳/۹	۷/۰	۱۰۰/۰

به نقل از: علی‌زاده و رضایی، ۱۳۸۴، ص ۱۲۷.

چهار درصد شهروندان تهرانی، منزلت اجتماعی پلیس را خیلی پایین، ۷٪ پایین، ۱۲٪ کمی پایین، ۳۱٪ متوسط، ۲۵٪ کمی بالا، ۱۴٪ بالا و ۷٪ نیز منزلت اجتماعی پلیس را خیلی بالا برآورد کرده‌اند. به طور کلی می‌توان گفت که ۲۳٪ شهروندان تهرانی، منزلت اجتماعی پلیس را پایین‌تر از متوسط، ۳۱٪ متوسط و ۴۶٪ نیز منزلت اجتماعی پلیس را بالاتر از حد متوسط برآورد کرده‌اند.

لذا به منظور پاسخگویی به این سوال که آیا منزلت اجتماعی پلیس از نظر شهروندان بالاتر از حد متوسط است؟ از آزمون رتبه‌ای علامت دار ویلکاکسون استفاده شده است. نتایج در جدول ۸ قابل مشاهده است.

جدول ۸. آماره‌های آزمون رتبه‌های علامت‌دار ویلکاکسون برای بررسی منزلت اجتماعی پلیس

منزلت اجتماعی پلیس	تعداد کل	تعداد گزارش نشده	تعداد مورد استفاده در آزمون	آماره ویلکاکسون	مقدار D	میانگین برآورد شده
	۹۰۲	۱۱	۶۱۹	۱۲۵۸۰۴/۵	۰/۰۰۰	۴/۵

به نقل از: علی‌زاده و رضایی، ۱۳۸۴، ص ۱۲۸

به منظور ارزیابی اینکه آیا منزلت اجتماعی پلیس از نظر شهروندان شهر تهران، بالاتر از متوسط است یا خیر، آزمون رتبه‌های علامت‌دار ویلکاکسون اجرا شد. میانگین برآورد شده ۴/۵ است که به طور معناداری با ۴ (متوسط) اختلاف دارد. لذا نتیجه گرفته می‌شود که منزلت اجتماعی پلیس از نظر شهروندان تهرانی کمی بالاتر از حد متوسط می‌باشد.

به طور کلی، نتایج تحقیق الیاسی و رادان (۱۳۸۶)، کولیوند (۱۳۸۴) و علی‌زاده و رضایی (۱۳۸۴) نشان می‌دهد که به طور کلی منزلت اجتماعی پلیس همانند منزلت شغلی پلیس در ایران در سطح متوسطی قرار دارد و اگر بخواهیم دقیق‌تر بیان کنیم، منزلت اجتماعی پلیس در ایران در حال حاضر در حد متوسط و اندکی بالاتر از آن قرار دارد.

ج) عوامل موثر بر منزلت اجتماعی پلیس: در ارتباط با این سوال تحقیق که چه عواملی بر منزلت اجتماعی پلیس اثرگذار هستند؟ از تحقیقات مختلفی استفاده شده است. در این ارتباط، عامل جنسیت، سن و عوامل دیگر ویژگی‌های پلیسی بر منزلت اجتماعی پلیس، اثرات آن شناسایی شده است.

۱- رابطه منزلت اجتماعی با جنسیت:

فرضیه ۱: به نظر می‌رسد که بین نظرات مردان و زنان در خصوص منزلت اجتماعی پلیس تفاوت معناداری وجود دارد.

برای آزمون این فرضیه از دو تحقیق الیاسی و رادان (۱۳۸۶) و علی‌زاده و رضایی (۱۳۸۴) استفاده شده است. در تحقیق الیاسی و رادان (۱۳۸۶) در پاسخ به سوال فوق در جدول ۹ از آزمون آماری t استفاده شده است. نتایج حاصله از مقایسه نظرات مردان و زنان نشان می‌دهد که t محاسبه شده ($t = ۵/۳۳$) در سطح $p > ۰/۰۱$ بزرگ‌تر از تی استاندارد ($t = ۲/۷۵$) است. بنابراین، فرضیه مذکور تایید شده که از این یافته‌ها می‌توان نتیجه گرفت که زنان به طرز معناداری بیش از مردان برای پلیس شأن و منزلت قائل هستند. همچنین در جدول ۱۰ که توسط علی‌زاده و رضایی (۱۳۸۴) انجام شده نیز بیانگر نتیجه مشترک با تحقیق الیاسی و رادان (۱۳۸۶، ص ۶۸) می‌باشد.

جدول ۹. مقایسه نظرات مردان و زنان پیرامون میزان منزلت اجتماعی پلیس با استفاده از آزمون تی

گروه	تعداد	میانگین	انحراف معیار	درجات آزادی	آزمون تی	سطح معناداری
مردان	۷۵۶	۴/۰۲	۰/۷۶	۱۲۷۶	۵/۳۳	۰/۰۱
زنان	۵۲۱	۴/۳۴	۰/۶۶			

به نقل از: الیاسی و رادان، ۱۳۸۶، ص ۶۸.

جدول ۱۰. شاخص‌های توصیفی محاسبه شده برای مقایسه منزلت اجتماعی پلیس با توجه به جنسیت آنها

جنسیت	تعداد	میانگین رتبه‌ها	مجموع رتبه‌ها
مرد	۶۱۲	۳۱۷/۰۴	۱۹۴۰۲۸/۰۰
زن	۲۹	۴۰۴/۵۹	۱۱۷۳۳/۰۰

به نقل از: علیزاده و رضایی، ۱۳۸۴، ص ۲۵۳.

نتایج آزمون U من ویتنی برای مقایسه منزلت اجتماعی پلیس با توجه به سطح معناداری و میانگین رتبه‌ها، با اطمینان ۹۵٪ نشان داده که زنان بیش از مردان برای پلیس شأن و منزلت بالاتری قائل هستند (جدول ۱۱). لذا زنان بیش از مردان در سطح جامعه برای پلیس منزلت اجتماعی بالاتری قائل هستند (علی‌زاده و رضایی، ۱۳۸۴، ص ۲۵۳). بنابراین، نتایج تحقیقات مذکور برای بررسی فرضیه اول نشان می‌دهد که زنان بیش از مردان، شأن بالاتری برای پلیس قائل هستند.

جدول ۱۱. آماره‌های آزمون U من ویتنی برای مقایسه منزلت اجتماعی پلیس با توجه به جنسیت آنها

آماره آزمون U من ویتنی	Z	سطح معناداری دو طرفه
۶۴۵۰/۰۰۰	-۲/۵۳۸	۰/۰۱۱

به نقل از: علیزاده و رضایی، ۱۳۸۴، ص ۲۵۳.

۲- رابطه بین منزلت اجتماعی پلیس و گروه‌های تحصیل کرده شهروندان
فرضیه ۲: به نظر می‌رسد که بین گروه‌های تحصیلی مختلف در خصوص منزلت اجتماعی پلیس تفاوت معناداری وجود دارد.
برای آزمون فرضیه دوم از سه تحقیق مختلف نظیر عبداللهی زاده (۱۳۸۳)، علی‌زاده و رضایی (۱۳۸۴)، و الیاسی و رادان (۱۳۸۶)، استفاده شده است.

تحقیق عبداللهی زاده (۱۳۸۳) به رابطه بین منزلت اجتماعی پلیس و تحصیلات پرداخته است. جدول ۱۲ میزان منزلت پلیس در میان گروه‌های تحصیلی مختلف (زیر دیپلم، دیپلم، فوق دیپلم، لیسانس، فوق لیسانس) را مورد بررسی قرار می‌دهد. در این میان، منزلت اجتماعی پلیس با توجه به چهار شاخص (۱- نگرش مردم درباره شغل پلیس، ۲- پرستیژ پلیس در بین مردم، ۳- کسب منزلت از طریق شغل پلیسی و ۴- نظر مردم درباره منزلت پلیس) به عنوان متغیر وابسته مورد آزمون کای اسکور قرار گرفته است.

جدول ۱۲. رابطه بین سطح تحصیلات و شاخص‌ها و مولفه‌های منزلت از دیدگاه کارکنان ناجا

جمع	نهادهای نظامی			سطح تحصیلات	
	سیاه	پلیس	ارتش		
۱۰۰	۳/۶	۴۸/۹	۴۷/۵	درصد معتبر ستونی	زیر دیپلم
۵۶۲	۲۰	۲۷۵	۲۶۷	فروانی	
۱۷/۶	۱۴/۲	۱۶/۴	۱۹/۴	درصد معتبر افقی	دیپلم
۱۰۰	۴/۶	۴۹/۸	۴۵/۶	درصد معتبر ستونی	
۱۱۶۹	۵۴	۵۸۲	۵۳۳	فروانی	فوق دیپلم
۳۶/۶	۳۸/۳	۳۴/۷	۳۸/۸	درصد معتبر افقی	
۱۰۰	۴/۵	۵۲/۴	۴۳/۲	درصد معتبر ستونی	لیسانس و بالاتر
۶۲۸	۲۸	۳۲۹	۲۷۱	فروانی	
۱۹/۷	۱۹/۹	۱۹/۶	۱۹/۷	درصد معتبر افقی	جمع
۱۰۰	۴/۶	۵۸/۸	۳۶/۶	درصد معتبر ستونی	
۸۳۴	۳۹	۴۹۱	۳۰۴	فروانی	درصد معتبر افقی
۲۴/۵	۲۵/۵	۲۷/۴	۲۰/۸	درصد معتبر ستونی	
۱۰۰	۴/۴	۵۲/۵	۴۳/۱	فروانی	درصد معتبر افقی
۳۱۹۳	۱۴۱	۱۶۷۷	۱۳۷۵	درصد معتبر ستونی	
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	درصد معتبر افقی	

به نقل از: عبداللهی زاده، ۱۳۸۳، ص ۲۳۷

بنابراین، گروه‌های تحصیلی مختلف به عنوان متغیر مستقل و میزان منزلت اجتماعی پلیس به عنوان متغیر وابسته مورد مطالعه میدانی قرار گرفت. تحلیل افقی درصدی جدول یعنی تفاوت نظر بین گروه‌های تحصیلی در خصوص منزلت اجتماعی پلیس، نشان می‌دهد که میزان منزلت اجتماعی پلیس از منظر زیر دیپلم (۱۶/۴٪) کمتر از دانشگاهیان (فوق دیپلم ۲۳۴/۷٪) و لیسانس و بالاتر (۲۷/۴٪) می‌باشد.

۲- تحقیق دیگری ابراهیم علی‌زاده و رضایی (۱۳۸۴) به رابطه بین منزلت اجتماعی و تحصیلات پرداخته است. تحقیق حاضر نشان می‌دهد با افزایش سطح تحصیلات، نگرش آنان نسبت به افزایش منزلت پلیس افزایش خواهد داشت.

جدول ۱۳. مقایسه منزلت اجتماعی پلیس با توجه به تحصیلات آنها

لیسانس	فوق دیپلم	دیپلم	سیکل	تحصیلات
۱۹۲	۱۰۰	۲۵۴	۷۹	تعداد
۳۱۹/۵۴	۳۰۰/۲۸	۳۲۰/۴۱	۲۸۹/۴۱	میانگین رتبه‌ها

کروسکال والیس = $۲/۶۳۰$ ؛ درجه آزادی = ۳؛ سطح معنادار = $۰/۰۴۵$

به نقل از: علی‌زاده و رضایی، ۱۳۸۴، ص ۲۵۳

به دلیل آنکه افراد با تحصیلات حوزوی (۱ نفر)، تحصیلات دکتری (۱ نفر)، تحصیلات فوق لیسانس (۱۴ نفر)، تحصیلات ابتدایی (۱۳ نفر) که افراد بی‌سواد (۲ نفر) و حجم آنان بسیار کوچک بود، از تحلیل کنار گذاشته شدند. لذا مقایسه منزلت اجتماعی پلیس با توجه به سایر سطوح تحصیلی صورت گرفت. اطلاعات حاصله از آزمون کروسکال والیس در سطح $p = ۰/۰۴۵$ معنادار است. بنابراین نتیجه گرفته می‌شود که منزلت اجتماعی پلیس در میان گروه‌های تحصیلی سطح لیسانس و دیپلم بیشتر می‌باشد و کمتر تحت تأثیر سطح تحصیلات سیکل قرار دارد.

برای مقایسه نظرات گروه‌های تحصیلی مختلف پیرامون میزان منزلت اجتماعی پلیس از آزمون آماری تحلیل واریانس یک طرفه استفاده شد. نتایج حاصل در جدول ۱۴ درج گردیده است.

جدول ۱۴. خلاصه تجزیه و تحلیل واریانس برای مقایسه نظرات گروه‌های تحصیلی پیرامون منزلت پلیس

منابع تغییر	میانگین مجذورات	درجات آزادی	مجموع مجذورات	آزمون F	سطح معنادار
بین گروه‌ها	۳۵/۲۴	۴	۸/۸۱۰	۴/۴	۰/۰۱
درون گروه‌ها	۲۶۴۳/۱۲	۱۳۲۰	۲		
جمع	۲۶۷۸/۳۶	۱۳۲۴			

به نقل از: الیاسی و رادان، ۱۳۸۶، ص ۶۸

نتایج حاصله از تجزیه و تحلیل واریانس نشان داد که F محاسبه شده ($F = ۴/۴$) در سطح $p < ۰/۰۱$ بزرگ‌تر از F استاندارد است. این بدان معناست که میانگین منزلت پلیس از منظر پنج گروه تحصیلی مختلف، متفاوت از یکدیگر است. اجرای آزمون تعقیبی توکی آشکار ساخت که این تفاوت بین میانگین نظر دو گروه فوق دیپلم و لیسانس با سایر گروه‌هاست. به عبارت دقیق‌تر، یافته‌ها آشکار ساخت که شهروندان دارای تحصیلات فوق دیپلم و لیسانس بیش از سایر شهروندان برای پلیس، شأن و منزلت قائل هستند.

بنابراین نتایج تحقیقات مذکور در ارتباط با فرضیه فوق نشان می‌دهد که دانشگاهیان نسبت به کسانی که از سطح تحصیلات کمتر برخوردار هستند برای پلیس، شأن بالاتری را قائل می‌باشند. اگر چه باید در ارتباط با آزمون فوق، باید تحقیقات بیشتری را مورد آزمون قرار داد تا صحت کامل فرضیه فوق، تایید گردد.

۳- سهم عوامل موثر در تبیین واریانس منزلت اجتماعی پلیس:

الف- برای تبیین سهم عوامل مختلف در تبیین واریانس منزلت اجتماعی پلیس از روش رگرسیون و از نوع «Stepwise» استفاده شده است. خلاصه نتیجه حاصل از تحقیق الیاسی و رادان (۱۳۸۶) در این رابطه در جدول ۱۵ قابل مشاهده است.

جدول ۱۵. نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون متغیرهای مرتبط با منزلت اجتماعی پلیس

متغیرهای اصلی اثرگذار		نام متغیر
سطح معنادار	بتا	
۰/۰۵	۰/۱۳	نگرش شهروندان به پلیس
۰/۰۵	۰/۱۲	عملکرد پلیس
-	۰/۰۹	اقتدار پلیس
۰/۰۱	۰/۱۵	احساس امنیت

به نقل از: الیاسی و رادان، ۱۳۸۶، ص ۷۱

ضرایب مندرج در جدول ۱۵ نشان می‌دهد که سه متغیر ۱- احساس امنیت شهروندان؛ ۲- نگرش شهروندان به پلیس (دانا، صادق، امین و سودمند تلقی کردن پلیس) و ۳- رضایت از عملکرد پلیس؛ ۴۰٪ از واریانس منزلت اجتماعی پلیس را تبیین می‌کنند. ب- در تحقیق دیگری علی‌زاده و رضایی (۱۳۸۶) در ارتباط با عوامل موثر بر منزلت اجتماعی پلیس از منظر شهروندان تهرانی با استفاده از تحلیل عاملی استخراج نموده است. بر اساس این تحقیق، دو عامل به نام‌های توانمندی و عملکرد پلیس بر منزلت اجتماعی پلیس اثرگذار هستند.

وزن‌ها و ضرایب با استفاده از روش فریدمن و بر مبنای ۱۰۰۰ برای اندازه‌گیری میزان تأثیر عوامل استخراج شده بر منزلت اجتماعی پلیس مورد مطالعه قرار گرفته است.

جدول ۱۶. تأثیر عوامل استخراج شده بر منزلت اجتماعی پلیس با استفاده از آزمون فریدمن

رتبه	عوامل	میانگین رتبه‌ها	وزن‌ها بر مبنای ۱۰۰۰	درصد
۱	مقید بودن به انجام فرائض دینی	۵/۰۹	۱۳۱	۱۳/۱
۲	تحصیلات و مهارت و هوش و خلاقیت	۵/۷۸	۱۲۸	۱۲/۸
۳	برقراری امنیت عمومی	۵/۷۰	۱۲۷	۱۲/۷
۴	ویژگی‌های ظاهری	۵/۵۳	۱۲۳	۱۲/۳
۵	عدالت گرایی	۵/۹۲	۱۱۸	۱۱/۸
۶	وظیفه شناسی و رعایت معیارهای اخلاقی	۴/۴۷	۹۹	۹/۹
۷	حقوق و مزایا و امکانات رفاهی	۴/۳۵	۹۷	۹/۷
۸	کیفیت تعامل با شهروندان	۴/۰۴	۹۰	۹/۰
۹	پرهیز از اعمال منفی	۳/۵۹	۸۸	۸/۸

به نقل از: علی‌زاده و رضایی، ۱۳۸۴، ص ۲۶۹.

عوامل اثرگذار بر منزلت اجتماعی پلیس در جدول ۱۶ شامل دو بعد اصلی عملکرد و توانمندی پلیس می‌باشد. مقید بودن به انجام فرائض دینی، تحصیلات و مهارت و هوش و خلاقیت، حقوق و مزایا و امکانات رفاهی، وظیفه شناسی و رعایت معیارهای اخلاقی، و ویژگی‌های ظاهری به عنوان توانمندی پلیس نسبت به عملکرد پلیس در اولویت است. عملکرد پلیس در جدول ۱۶ شامل برقراری امنیت عمومی، عدالت گرایی، کیفیت تعامل با شهروندان، و پرهیز از اعمال منفی می‌باشد. بنابراین، با افزایش دو عامل اصلی که شامل توانمندی پلیس و عملکرد پلیس است باعث افزایش منزلت شغلی و اجتماعی پلیس می‌شود.

ج- حسینیان و فهیمی (۱۳۸۸) تحقیقی را تحت عنوان «بررسی عوامل موثر بر منزلت اجتماعی پلیس راهور» انجام دادند. در این تحقیق شش عامل را در منزلت اجتماعی پلیس موثر داشتند. با استفاده از آزمون آماری و سطح معنادار، نشان داده که هر شش عامل بر منزلت اجتماعی پلیس راهور موثر بوده است.

جدول ۱۷. تأثیر عوامل موثر بر منزلت اجتماعی کارکنان پلیس راهور

متغیرهای مستقل	میانگین	انحراف معیار	مقدار تی	درجه آزادی	سطح معنادار	اختلاف میانگین
رفتار و عملکرد	۳۱/۳۱	۳/۴۲	۳۰/۱۸	۹۹	۰/۰۰۰	۱۰/۳۱
وضعیت معیشتی	۵۲/۶۹	۴/۳۳	۸۱/۵۳	۹۹	۰/۰۰۰	۷/۹۶
تجهیزات و امکانات	۱۷/۶۴	۲/۶۵	۲۱/۲۲	۹۹	۰/۰۰۰	۵/۶۴
وضعیت ظاهری	۱۳/۰۳	۱/۷۸	۲۲/۶۷	۹۹	۰/۰۰۰	۴/۰۳
وضعیت خانوادگی	۱۱/۵۷	۲/۲۲	۱۲/۳۸	۹۹	۰/۰۰۰	۲/۷۵
نوع ماموریت و وظایف	۲۳/۹۳	۳/۵۲	۱۶/۸۰	۹۹	۰/۰۰۰	۵/۹۳

به نقل از: حسینیان و فهیمی، ۱۳۸۸، ص ۲۹-۳۱.

از آنجا که در جدول ۱۴ نشان داده که هر شش عامل مذکور بر منزلت اجتماعی پلیس راهور مؤثر است، اینک با استفاده از آزمون آماری، پژوهشگر به دنبال آن هستند که کدام عوامل بر منزلت اجتماعی پلیس راهور، بیشترین تأثیر را دارد. از این رو، با استفاده از آزمون آماری فریدمن به مقایسه عوامل موثر بر منزلت اجتماعی با توجه به درجه اولویت شناسایی خواهیم کرد.

جدول ۱۷. جدول معنادار فریدمن جهت اولویت بندی عوامل یا فرضیات تحقیق

اولویت	عوامل اثر گذار	میانگین رتبه‌ای فریدمن
اول	تجهیزات و امکانات	۴/۲۲
دوم	رفتار و عملکرد	۴/۰۷
سوم	وضعیت ظاهری	۳/۹۱
چهارم	وضعیت معیشت	۳/۸۲
پنجم	وضعیت خانوادگی	۲/۵۱
ششم	نوع وظایف و ماموریت	۲/۹۴

تعداد پاسخگویان: ۱۰۰ نفر، درجه آزادی: ۵؛ مقدار کای اسکوتر: ۹۶/۱۶، سطح معنادار: ۰/۰۰۰

به نقل از: حسینیان و فهیمی، ۱۳۸۸، ص ۳۲.

در جدول ۱۸ با استفاده از آزمون آماری فریدمن نشان داده که تجهیزات و امکانات پلیسی به عنوان یکی از عوامل اصلی توانمندی نیروی انتظامی و رفتار و عملکرد پلیس نسبت به عوامل دیگر دارای بیشترین میزان اثرگذاری در منزلت اجتماعی پلیس راهور هستند.

به طور کلی نتایج تحقیقات الیاسی و رادان (۱۳۸۶)، و علی‌زاده و رضایی (۱۳۸۶)، و حسینیان و فهیمی (۱۳۸۹) نشان می‌دهد که بحث عملکرد و توانمندی یا اقتدار پلیس است

که می‌تواند از کارکردها و مشخصه‌های اصلی این نیرو یا نهاد اجتماعی در مقایسه با دیگر نهادهای اجتماعی باشد که بر منزلت اجتماعی پلیس اثرگذار است. بنابراین نتایج تحقیقات پیش‌گفته نشان می‌دهد که ویژگی‌های پلیس یعنی اقتدار و توانمندی این نهاد اجتماعی و نحوه عملکرد آنان در افزایش منزلت اجتماعی پلیس ایران مهمترین عامل اثرگذاری است که با تقویت در این قسم از نیرو، عامل اصلی ارتقای منزلت اجتماع پلیس در جامعه ایرانی می‌باشد.

بحث و نتیجه‌گیری

در مقاله حاضر سوال اصلی تحقیق اینگونه طرح شده که میزان منزلت شغلی و منزلت اجتماعی پلیس در جامعه ایران تا چه اندازه و در چه سطحی می‌باشد؟ و چه عواملی بر میزان منزلت اجتماعی پلیس اثرگذار است؟

تحقیق حاضر برای پاسخ به سوالات تحقیق و آزمون فرضیات از شش تحقیق (اشرف و همکاران، ۱۳۵۶؛ کاظمی‌پور، ۱۳۷۴؛ عبدالهی‌زاده، ۱۳۸۳؛ کولیوند، ۱۳۸۴؛ علی‌زاده و رضایی، ۱۳۸۴؛ و الیاسی و رادان، ۱۳۸۶؛ و حسینیان و فهیمی، ۱۳۸۸) استفاده گردید.

نتایج تحقیقات نشان داده است که روند منزلت شغلی پلیس در ایران در سال ۱۳۵۶ برابر ۷۹/۳، در سال ۱۳۷۴ برابر ۷۰/۴۵ و در سال ۱۳۸۴ برابر ۶۴/۴۲ امتیاز می‌باشد. بنابراین منزلت شغلی پلیس در ایران، طی سه دهه در ایران روند نزولی را سیر کرده است. اما اگر این سیر نزولی همچنان ادامه پیدا کند، بیم آن می‌رود که با هزینه گزاف نیز، جامعه قادر نخواهد به سرعت منزلت پلیس را افزایش دهد. زیرا تقویت منزلت پلیس نیازمند به یک حرکت فرهنگی است که برای تقویت آن نیاز است در طی سالیان و به تدریج صورت پذیرد؛ اگر چه، منزلت شغلی در ایران، همچنان در سطح متوسط و اندکی رو به بالا می‌باشد.

به طور کلی، نتایج تحقیق سه تن از محققان (الیاسی و رادان، ۱۳۸۶؛ کولیوند، ۱۳۸۴ و علی‌زاده و رضایی، ۱۳۸۶) نشان داده که به طور کلی منزلت اجتماعی پلیس همانند منزلت شغلی پلیس در ایران در سطح متوسطی قرار دارد و اگر بخواهیم قدری دقیق‌تر بیان کنیم، منزلت اجتماعی پلیس در ایران در حال حاضر در حد متوسط و اندکی بالاتر از آن قرار دارد. بنابراین، چه منزلت شغلی و چه منزلت اجتماعی، هر دوی آن بیانگر منزلت و شأن پلیس است که در صورت بی‌توجهی به این امر، می‌تواند پی‌آمد منفی از خود به جای گذارد. پیامدهای منفی آن شامل؛ بی‌اعتمادی، عدم رضایتمندی، تضعیف نقش پلیس هستند که به تبع آن تضعیف عملکرد و ضعف امنیت و حفظ امنیت و احساس امنیت شهروندان را در پی خواهد داشت.

تجزیه و تحلیل داده‌های ثانویه نشان داده که زنان بیش از مردان و دانشگاهیان بیش از تحصیل‌کردگان سطح پایین برای پلیس، شأن بالاتری قائل هستند. اگر چه باید در ارتباط با آزمون فوق، نیازمند به تحقیقات بیشتری است تا صحت کامل فرضیه فوق، تایید گردد. همچنین در عوامل موثر بر منزلت اجتماعی پلیس ایران نشان می‌دهد که عملکرد پلیس (نظیر کیفیت و تعامل با شهروندان، عدالت‌گرایی و رعایت حقوق آنان، وظیفه‌شناسی و انجام ماموریت‌ها و برقراری امنیت عمومی) که بیانگر اقتدار درونی و روحی پلیس و جنبه‌های ظاهری نهاد پلیسی (مانند حقوق و مزایا و امکانات، وضعیت معیشتی، تجهیزات پلیسی و ویژگی‌های ظاهری پلیس) بیانگر اقتدار ظاهری پلیس هریک به نوبه خود در نگرش شهروندان از حیثیت و منزلت اجتماعی پلیس اثرگذار است.

کتابنامه

منابع فارسی:

- الیاسی، محمد حسین و رادان، احمد رضا (۱۳۸۶). رابطه منزلت اجتماعی پلیس با میزان احساس امنیت شهروندان تهرانی. *فصلنامه امنیت*، (ویژه نامه افکار عمومی و امنیت)، سال پنجم، شماره ۴. بیرو، آلن. (۱۳۷۴). *فرهنگ علوم اجتماعی*. ترجمه باقر ساروخانی. تهران: کیهان.
- پوریوسفی، حمید. (۱۳۸۴). *ریشه‌یابی جامعه‌شناختی وضعیت اجتماعی، اقتصادی کارکنان ستاد کل ناجا در تهران*. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته علوم اجتماعی (گرایش پژوهشگری)، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال.
- تامین، ملوین (۱۳۷۳). *جامعه‌شناسی قشریندی و نابرابری‌های اجتماعی، نظری و کاربردی*. ترجمه عبدالحسین نیک‌گهر. تهران: نشر توتیا.
- حسینی، کاظم، و رایگان، علی (۱۳۸۲). *بررسی عوامل درون سازمانی موثر بر ارتقای عزت‌ناجا از دیدگاه روسای کلاسترهای تهران بزرگ*. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده علوم انسانی.
- حسینیان، شهاخت و فهیمی، علی (۱۳۸۸). *بررسی عوامل موثر بر منزلت اجتماعی پلیس راهنمایی و رانندگی، فصلنامه مطالعات مدیریت ترافیک*.
- رفیع پور، فرامرز (۱۳۷۸). *آنا‌تومی جامعه*. تهران: شرکت سهامی انتشار.
- ساروخانی؛ باقر (۱۳۷۰). *دایرة‌المعارف علوم اجتماعی*. تهران: کیهان.
- علی‌زاده، ابراهیم و رضایی، علی محمد (۱۳۸۴). *بررسی منزلت اجتماعی پلیس و تعیین عوامل تاثیرگذار بر آن* (طرح تحقیقاتی). تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات آموزش و نیروی انسانی ناجا.
- علی‌زاده، ابراهیم، رضایی، علی محمد، و غیاثوند، غلامرضا (۱۳۸۶). *بررسی منزلت اجتماعی پلیس و تعیین عوامل موثر بر آن*. *فصلنامه امنیت و نظم*.
- عمید، حسن. (۱۳۸۲). *فرهنگ فارسی عمید*. تهران: امیرکبیر.
- لیپیست، سیمور مارتین، هاج، رابرت دبلیو، سایگل، پل ام، سینچکام، آرتور، و رادمن، هیمن (۱۳۸۱). *جامعه‌شناسی قشرها و نابرابری‌های اجتماعی*. ترجمه جواد افشارکهن. تهران: نشر نیکا.
- ملک، حسن (۱۳۷۴). *جامعه‌شناسی قشرها و نابرابری‌های اجتماعی*. تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.

مندراس، هانری - ژرژ گروویچ (۱۳۵۴). *مبانی جامعه شناسی*. ترجمه باقر پرهام، تهران: امیرکبیر.
هس، کارن ام، و لیندا، اس. میلر. (۱۳۸۲). *پلیس در اجتماع: راهبردهایی برای قرن بیست و یکم*، ج ۱، ترجمه رضا کلهر، تهران: معاونت پژوهش دانشگاه علوم انتظامی.

منابع انگلیسی:

- Greene, J. R., & Mastrofski, S. D. (eds.) (1988). *Community Policing: Rhetoric or Reality*. Community Policing: Rhetoric or Reality. New York: Praeger Publishing.
- Klockars, Carl. B. (1991). *The Rhetoric of Community Policing*. In *Community Policing*. New York: Praeger Publishing.
- Pace, Denny. F. (1991). *Community Relation Concepts*. Incline Village, Nevada: Copperhouse Publishing Company.
- Pilant, Lois. (1992). Enhancing the patrol image. *The Police Chief*, 59 (8), 37-38, 58-61. Retrieved from <http://www.ncjrs.gov/App/Publications/abstract.aspx?ID=138475>
- Sheehan, Kathy. (1994). Image Projection. *Law and Order*.

Archive of SID